

ми показників, що нівелює протиріччя організаційних структур при реалізації інвестиційних проектів підприємств аграрної сфери, містить блоки показників ефективності управління інвестиційним процесом, націлює менеджмент на досягнення результатів, і дозволить ефективно використовувати власні, залучені та позикові ресурси для реалізації інвестиційних проектів.

Література:

1. Кизим М. О. Збалансована система показників : монографія / М.О. Кизим, А. А. Пилипенко, В. А. Зінченко. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2007. – 192 с.

2. Нортон Д. Система сбалансированных показателей. От стратегии к действию. / Д. Нортон, Р. Каплан – М.: Олимп-Бизнес, Библиотека, 2003. – 214 с.

3. Kaplan R.S. Putting the Balanced Scorecard to Work / R.S. Kaplan, D.P. Norton // Harvard Business Review, Sep 01, 1993 – Електронний ресурс: Режим доступу - <http://hbr.org/1993/09/putting-the-balanced-scorecard-to-work/ar/1>.

Рецензент: д.е.н., професор Чупіс А.В.

УДК 368.54

СУТНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО СТРАХУВАННЯ ТА ЙОГО ВИДИ

*Алескерова Ю.В. к.е.н., с.н.с., докторант
ННЦ «Інститут аграрної економіки»*

Процес сільськогосподарського виробництва являє собою сукупність і взаємодію людини та природи, при цьому є внутрішньо несумісними. Впливаючи на природу, людина відчуває негативні результати власної діяльності. Важливо в сучасних умовах досліджувати, що ж таке сільськогосподарське страхування, його значення для аграрного виробництва: як повинно забезпечуватися страхування сільськогосподарських культур та ризики, які при цьому виникають, добровільні форми сільськогосподарського страхування та їх концептуальні форми.

The process of agricultural production presents combinations and co-operation of man and nature, here he is incompatible. Influencing on nature, a man tests the negative results of the activity. It is important in today's terms to investigate, what such agricultural insurance, his value for an agricultural production: as insurance of agricultural cultures and pucks that are here, voluntarily forms of agricultural insurance and their conceptual forms must be provided.

Постановка проблеми. Процес сільськогосподарського виробництва представляє собою поєднання та взаємодію людини та природи, при цьому він являється внутрішньо суперечливим. Впливаючи на природу, людина зазнає негативні результати своєї діяльності.

Сільськогосподарське страхування є специфічним класом страхування, об'єднуючим декілька підгалузей. Виділення сільськогосподарського страхування в окремий клас здійснюється за принципами формування комплексних видів страхування. До таких видів відносяться морське, космічне, авіаційне, медичне тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі теоретичні та практичні аспекти досліджуваної проблеми висвітлено в працях вітчизняних та зарубіжних учених. Так, зокрема, питанням теорії і практики сільськогоспо-

дарського страхування присвятили свої праці українські вчені: В. Д. Базилевич, О. Л. Ботвиновська, В. А. Борисова, В. В. Вітлінський, К. Г. Воблий, Н. М. Внукова, В. І. Грушко, О. Є. Гудзь, М. Я. Дем'яненко, В. П. Дубіщев, М. С. Клапків, Л. Ю. Мельник, С. А. Навроцький, С. І. Наконечний, С. С. Осадець, Д. В. Полозенко, Н. С. Прокопенко, П. Т. Саблук, Л. М. Худолій, А. В. Чупіс, Я. П. Шумелда, О. І. Ястремський та інші.

Слід відзначити, що раніше теоретичне обґрунтування необхідності державного обов'язкового сільськогосподарського страхування зазвичай замикалося саме на високому ступені об'єктивних ризикових обставин, які властиві аграрному виробництву. У наукових працях багатьох авторів сільськогосподарське страхування розглядалося як інструмент, за допомогою якого нібито можна протистояти стихійним силам природи і досягти збалансованості в розвитку сільського господарства і суміжних з ним галузей. Наприклад, Л. А. Мотильов зазначав: «Оскільки продукт, що створюється в сільському господарстві, – основа для багатьох галузей промисловості, а також відтворення робочої сили, недоотримання його в неврожайні роки може привести до серйозних диспропорцій, якщо завчасно не буде створений страховий (резервний) фонд в потрібних розмірах. Іншими словами, при достатньому утворенні резервного фонду прямі втрати від стихійних сил природи не будуть збільшені втратами непрямого порядку – зниженням рівня виробництва, перш за все в самому сільському господарстві, потім в пов'язаних з ним галузях виробництва і у відтворенні робочої сили» [3, с. 22].

Постановка завдання. Важливо у сьогоднішніх умовах дослідити, що ж таке сільськогосподарське страхування, його значення для сільськогосподарського виробництва: як має забезпечуватися страхування сільськогосподарських культур та ризику, які при цьому є, добровільні форми сільськогосподарського страхування та їх концептуальні форми.

Виклад основного матеріалу дослідження. До цих пір термін «сільськогосподарське страхування» застосовувався для позначення сукупності різних видів страхування в аграрному секторі. У сільськогосподарське страхування включалося страхування тварин, страхування урожаю сільськогосподарських культур, страхування майна сільськогосподарських підприємств (будівель, споруд, устаткування і т.п.). У зарубіжних країнах в сільськогосподарському страхуванні також виділяються окремі підгалузі. Наприклад, в Канаді до складу сільськогосподарського страхування включено декілька страхових програм, які виконують функції підгалузі страхування. Це програми CIP – страхування урожаю; RIP – страхування рівнів доходів по культурах; ORIP – страхування загального рівня доходів. Основною підгалуззю сільськогосподарського страхування у США є страхування сільськогосподарських культур. Разом з тим, в систему сільськогосподарського страхування включається страхування тварин, фермерської нерухомості і доходів [2].

На рис. 1 розглянемо, які ж є види сільськогосподарського страхування.

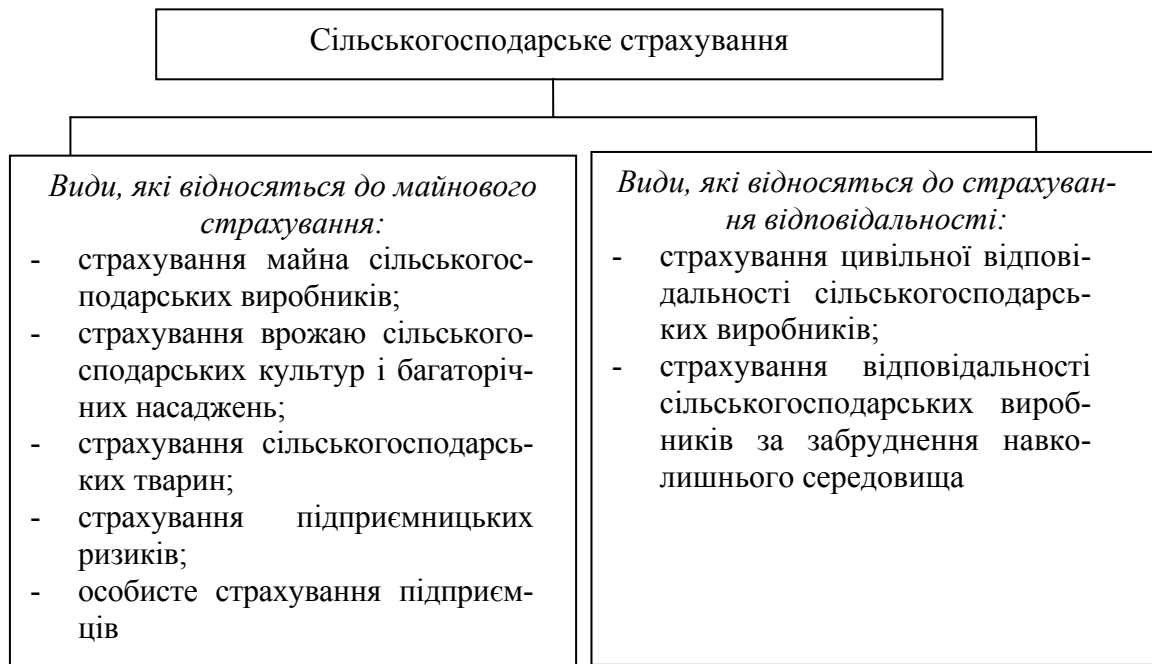

Рис. 1. Види сільськогосподарського страхування

Сільськогосподарське страхування об'єднує декілька підгалузей:

- урожай сільськогосподарських культур (окрім урожаю сінокосів);
- сільськогосподарські тварини, свійська птиця, хутрові звірі, сім'ї бджіл;
- устаткування, інвентар, продукція, сировина, матеріали і багаторічні насадження [1].

Специфічними об'єктами сільськогосподарського страхування виступають сільськогосподарські культури і тварини, які відрізняються від інших об'єктів майнового страхування зв'язком з живою природою.

На наш погляд, дослідження суті страхування необхідно почати з аналізу прояву ризиків у сільському господарстві, оскільки необхідність страхування обумовлюється періодичним настанням негативних проявів.

У сфері рослинництва урожай має різний статус. Якщо він зібраний і знаходиться у визначеному місці, то він виступає об'єктом страхування як конкретне майно, отже, в даному випадку мають місце майнові ризики. Стадія дозрівання урожаю – особлива стадія, що знаходиться залежно від погоди і безлічі інших чинників, що впливають на кінцевий результат. І саме дохід від отриманого урожаю (недобір урожаю або упущена вигода підприємця) виступає об'єктом страхового захисту. Ризик втраченої вигоди відноситься до фінансових або підприємницьких ризиків.

Віднесення страхування урожаю в іншу класифікаційну групу істотного страхування вимагає інших способів формування і використання резервів (основних, додаткових і резерву попереджувальних заходів), визначення ступеня страхового ризику, страхових випадків і розрахунку страхових тарифів. І особливо важливо, щоб облік ризикових ситуацій супроводжувався розробкою заходів, направлених на ослаблення їх негативної дії.

Специфіка ризиків, супроводжуваних сільськогосподарське виробництво, обумовлена специфікою самої галузі. Особливості сільського господарства як галузі матеріального виробництва зв'язані, перш за все, з природно-біологічними чинниками.

Основним засобом виробництва в сільському господарстві є земля. Для підтримки її родючості необхідне своєчасне здійснення агротехнічних заходів [4, с. 45].

У сільському господарстві процес виробництва нерозривно пов'язаний з природними процесами розвитку живих організмів – рослин і тварин, життєдіяльність яких багато в чому залежить від природних явищ. Цим обумовлені негативні, а деколи і катастрофічні для сільськогосподарського виробництва наслідки несприятливих природних явищ (люті морози, град, засуха).

Ризикова ситуація в сільському господарстві загострена диспаритетом цін на промислову і сільськогосподарську продукцію. Монополізм виробників засобів сільськогосподарського виробництва викликав встановлення високих цін на ринку матеріальних ресурсів. Ринок же сільгосппродукції по ступеню конкурентоздатності близький до ідеального, а ціни на сільськогосподарську продукцію сковані і до певної міри регулюються державою. В результаті цього сільські товаровиробники опинилися в непередбачено скрутному становищі.

У літературі виділяється декілька загальних підходів до розробки заходів, направлених на зниження ступеня дії ризику на функціонування сільських підприємницьких структур:

1. Заходи, що підвищують надійність системи, поліпшуючі якісні характеристики системних параметрів (наприклад, капітальний ремонт техніки, внесення оптимальних доз добрив, поліпшення агротехніки, вдосконалення сівозмін і ін.).

2. Заходи, поліпшуючі реакцію системи на дії зовнішнього середовища (вивчення кон'юнктури ринку, використання нових інформаційних технологій, хеджування та ін.).

3. Заходи, що дозволяють змінити параметри дії зовнішнього середовища на систему (пошук нових ринків збуту, форвардні і ф'ючерсні операції та ін.).

4. Заходи щодо зміни внутрішньої структури системи з метою ослаблення тиску зовнішнього середовища.

Використовуючи статистичні методи досліджень, можна визначити математичне очікування урожайностей різних сільськогосподарських культур і оцінити ступінь тієї, що коливається. Вже на підставі цих даних можна визначити набір культур, обробіток яких в умовах вибраної мікрозони є найменш ризикованим. Але, у зв'язку з тим, що різні сільськогосподарські культури різним чином реагують на зміну погодних умов, виникає необхідність оцінки ступеня ризику при їх сукупному впливі на формування кінцевих результатів виробництва.

В зв'язку з цим інструментом ухвалення стратегічного рішення є знаходження оптимальних параметрів виробництва на підприємствах.

Таким чином, будь-яка зміна структури виробництва, зміна пріоритетів розвитку повинні бути підкріплені можливістю реального коректування структури всіх видів ресурсів і супроводжуватися заходами щодо зниження впливу існуючих ризиків на результати виробництва.

Слід підкреслити, що виробничі ресурси в сільському господарстві відрізняються високим ступенем не мобільності, а виробнича діяльність відрізняється яскраво вираженою сезонністю. Це значною мірою обмежує для підприємства можливість зміни структури виробництва протягом технологічного циклу. Тому при визначено оптимальних параметрах виробництва необхідно враховувати можливість проведення підприємством додаткових заходів, направлених на підвищення рівня визначеності в отриманні запланованих результатів. Одним з найбільш поширених заходів, що виправдали себе, щодо управління ризиком є його страхування.

Висновки. Таким чином, проведене стосовно сільськогосподарського страхування дослідження дозволило зробити наступні висновки:

1. Сільськогосподарське страхування – це комплексний вид майнового страхування. Його підгалуззями є страхування сільськогосподарських культур, страхування тварин, страхування нерухомого майна і доходу сільськогосподарських товаровиробників. Основними ознаками, які дозволяють включити окремі підгалуззі в клас сільськогосподарського страхування, є властиві їм специфічні страхові ризикові обставини і зв'язок переважаючої частини сільськогосподарського майна з живою природою.

2. При страхуванні сільськогосподарських культур страховим захистом повинні забезпечуватися не сам урожай, а підприємницький ризик сільськогосподарського товаровиробника, який його вирощує.

3. Добровільні форми сільськогосподарського страхування вимагають глибокого обґрунтування страхового інтересу сільськогосподарського товаровиробника.

4. Концептуальні основи добровільного сільськогосподарського страхування повинні включати механізми участі держави в створенні страхових фондів страховиків.

Література:

1. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про страхування» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради, 2002, № 7, ст.50. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/357-16>

2. Большой экономический словарь. – М.: Фонд «Правовая культура», 2006. – 397 с.

3. Мотылев Л. А. Государственное страхование в СССР и проблемы его развития / Мотылев Л. А. – М.: «Финансы», 1972. – 264 с.

4. Навроцький С. А. Страховий захист як метод зниження виробничого господарських ризиків сільськогосподарських підприємств / Навроцький С. А. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Фінанси і кредит». – Вип. 1. – 2007. – С. 41-51.

Рецензент: д.е.н., професор Коляденко С.В.